

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

ZSR/500/14/2012/MS

Warszawa, 25 lipca 2012 roku

Szanowny Pan
Jarosław Gowin
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

zwracam się do Pana Ministra w związku z sygnalizowanymi wątpliwościami środowiska sędziowskiego odnośnie słuszności zmian wprowadzonych w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178). tj. w obrębie katalogu środków wychowawczych, które może zastosować sąd wobec nieletniego.

Zaznaczam, iż uczestnicząc w pracach komisji sejmowych nad projektem ustawy, która wprowadziła powyższe zmiany oraz jako jeden z organizatorów Konferencji Regionalnej w Warszawie pt. „*Stosowanie i wykonanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii*”, analizowałem zaproponowane rozwiązanie i zapoznałem się z leżącymi u jego podstaw postulatami przedstawicieli środowiska specjalistów, dotyczącymi umożliwienia umieszczenia nieletnich w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii wyłącznie na wniosek rodziców poparty orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego.

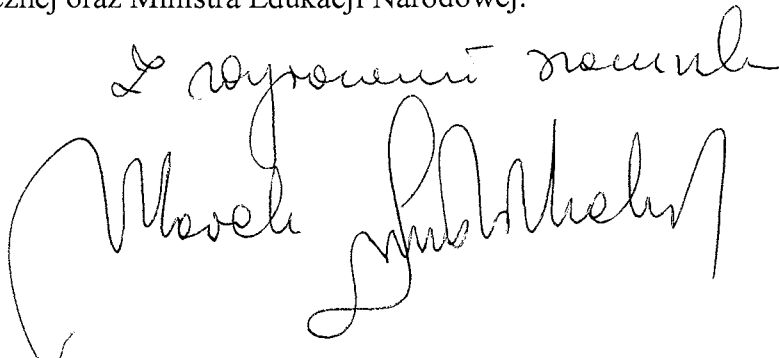
Z doświadczeń kadry zatrudnionej w ww. ośrodkach wynikało, że efektywność podejmowanych oddziaływań socjoterapeutycznych była poważnie ograniczona poprzez kierowanie jednakowej oferty zarówno dla nieletnich umieszczonych w związku ze stwierdzoną demoralizacją, popełnieniem czynu karalnego, jak i młodzieży, która przyjęta została do ośrodka na wniosek rodziców z uwagi na przejawiane trudności z nauką czy budowaniem właściwych relacji społecznych. Ponadto podnoszono, iż podstawą skutecznej

socjoterapii jest pozytywna motywacja, akceptacja dla podjęcia takiego działania przez samego uczestnika terapii oraz udzielanie odpowiedniego wsparcia ze strony środowiska domowego. Jednakże, biorąc pod uwagę nierzadkie przypadki braku gotowości do podjęcia przez nieletniego pracy nad sobą, kluczowym stało się stworzenie alternatywy umożliwiającej wydawanie przez sąd z urzędu decyzji niezbędnych do wyeliminowania przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego u nieletnich.

Osobiście poparłem zaproponowane rozwiązanie tj. umieszczanie nieletnich w wyspecjalizowanych rodzinach zastępczych, gdzie dzieci mają możliwość terapii, resocjalizacji i readaptacji społecznej w warunkach zbliżonych do rodzinnych. Niemniej jednak, wprowadzone zmiany nie wyeliminowały wszelkich wątpliwości co do kompletności zabezpieczenia sytuacji nieletnich wymagających specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej. Na etapie prowadzonych ówczesnie prac szczególnie niepokojąca wydawała się możliwość wystąpienia sytuacji, gdzie nieletnich wobec braku przeszkolonych kandydatów na rodziny zastępcze, zamiennie kierowano by do placówek opiekuńczo – wychowawczych. W takich wypadkach równie groźnymi skutkami byłoby umieszczanie nieletnich bez względu na przejawiany stopień demoralizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, czy też swoiste odraczanie decyzji przez sędziów rodzinnych i oczekiwanie na osiągnięcie przez nieletniego takiego poziomu demoralizacji, który dawałby podstawę do jego umieszczenia w ww. ośrodku.

W związku z powyższym uważam, że konieczne jest dokonanie analizy funkcjonowania wprowadzonych zmian i w razie potrzeby korekta obecnych przepisów.

Na mocy art. 10 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6 poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Pana Ministra o udzielenie informacji o obserwowanych skutkach zmian wprowadzonych w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich. Proszę o ocenę powyższych przepisów z punktu widzenia resortu sprawiedliwości i przedstawienie problemów, które w związku z nimi się pojawiły. Jednocześnie celem uzyskania kompleksowej oceny następstw wprowadzonych zmian podobne wystąpienie kieruję do Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Edukacji Narodowej.

Z wyrazami szacunku

DPK-I-072-12/12 / 5
dot. ZSR/500/14/2012/MS

Pan

Marek Michalak

Rzecznik Praw Dziecka

drogomy Panie Rzeczniku!

W odpowiedzi na pismo z dnia 25 lipca 2012 r., ZSR/500/14/2012/MS, w sprawie informacji o obserwowanych skutkach zmian wprowadzonych w art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o *postępowaniu w sprawach nieletnich*, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Wprowadzone art. 205 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. Nr 149, poz. 887, z późn. zm.) zmiany w zakresie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o *postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.) wyeliminowały z dniem 1 stycznia 2012 r. z katalogu środków wychowawczych stosowanych w tym postępowaniu możliwość orzeczenia przez sąd rodzinny umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Należy przypomnieć, że zmiana ta była efektem postulatów dyrektorów młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz specjalistów pracujących w tych placówkach, którzy wielokrotnie wypowiadali się negatywnie o umieszczeniu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii na mocy postanowienia sądu i postulowali zmiany systemowe w tym zakresie. Dopuszczalność stosowania tego rodzaju środka była kwestionowana również podczas konferencji regionalnych organizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE).

Propozycja eliminacji z systemu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, zainicjowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, została zgłoszona w trakcie prac legislacyjnych na

etapie oceny przez Komitet Rady Ministrów opracowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej *projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, i w takim kształcie ostatecznie została uchwalona przez Parlament.

Nie ulega wątpliwości, że zmiana przepisu art. 6 pkt 9 upn doprowadziła do uszczuplenia katalogu środków wychowawczych, pozostających do dyspozycji sądów rodzinnych.

Od dnia 1 stycznia 2012 r. umieszczenie wychowanka w młodzieżowym ośrodku socjoterapii jest możliwe wyłącznie na wniosek rodziców (opiekunów) dziecka na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego – z uwagi na zagrożenie niedostosowaniem społecznym - przez zespół orzekający publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym specjalistycznej (§ 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* – Dz. U. Nr 173, poz. 1072). Wychowanek w młodzieżowym ośrodku socjoterapii objęty jest kształceniem specjalnym, polegającym na stosowaniu specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie (art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* – Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Do zadań młodzieżowego ośrodka socjoterapii należy eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi (por. § 14 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. *w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* – Dz. U. Nr 109, poz. 631). Zadania te są realizowane przez organizowanie zajęć dydaktycznych, profilaktyczno-wychowawczych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym, pomoc w planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej, z uwzględnieniem możliwości i zainteresowań wychowanków oraz działania wspierające rodziców.

Zanim ustała możliwość wydania sądowego orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, sądy rodzinne często korzystały z takiego rozwiązania: w 2011 r. wydano 1274 takie orzeczenia.

Obecnie można zauważyć wzrost liczby orzeczeń o umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i rodzinie zastępczej. O ile w pierwszym półroczu 2011 r. wydano 1108 orzeczeń o umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i 3 orzeczenia o umieszczeniu w rodzinie zastępczej, o tyle w pierwszym półroczu bieżącego roku zapadło odpowiednio 1418 i 10 takich orzeczeń.

W ocenie Ministra Sprawiedliwości ocena skutków zmian w omawianym obszarze po upływie zaledwie ośmiomiesięcznego okresu stosowania znowelizowanych przepisów nie byłaby kompletna. Uzasadnione jest przypuszczenie, że orzeczenia wydane pod rządami nowych przepisów zostały stosunkowo niedawno wdrożone do wykonania, względnie podejmowane są dopiero czynności mające na celu ich realizację, pozyskanie zatem miarodajnych danych niezbędnych do wypracowania opinii i ewentualnych sugestii wprowadzenia zmian mających na celu poszerzenie katalogu możliwych do zastosowania wobec nieletniego środków wychowawczych wydaje się realne po upływie co najmniej rocznego okresu od wprowadzenia omawianej nowelizacji, tym bardziej, że istotą zmian w zakresie pieczy zastępczej miała być rozłożona z natury rzeczy w czasie aktywizacja profesjonalnych form pieczy zastępczej dla nieletnich i utworzenie w ten sposób realnej alternatywy dla dotychczasowych placówek resocjalizacyjnych.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Michał Królikowski
PODSEKRETARZ STANU